

Mr Uglješa RAJČEVIĆ

BEOGRADSKA JEVREJSKA OPŠTINA I ZAHTEV UPRAVI VAROŠI BEOGRADA ZA PRIJEM U TRGOVAČKI ESNAF NEKIH SVOJIH ČLANOVA

O razvoju zanata i delovanju esnafskih organizacija u Beogradu prikupljeno je dosta arhivske građe,¹ napisane su značajne studije,² ali smo još daleko od toga da možemo smatrati da je ovo poglavlje privrednog razvoja našeg grada izučeno i naučno obrađeno. Ovaj prilog nema drugih ambicija osim da pomogne istraživačima, da im učini dostupnim jedan vredan arhivski dokument.

U trećoj deceniji XIX veka, u Beogradu počinju prva značajnija pregrupisavanja zanatlija u esnafe. Zatečeni »turski« zanati i zanatlije i novi »nemački« koji prodiru sa severa dovode do osnivanja esnafskih organizacija koje će štiti majstora-zanatliju, ali i zanat. Zanatima se u Beogradu bave Turci, Srbi, Grci, Cincari, dok je među zanatlijama bilo izuzetno malo Jevreja. Zna se da su se pojedini zanatima bavile samo određene nacionalne grupe stanovništva, pa će Jevreji za samo nekoliko decenija preuzeti primat u botadžijskom, trgovačkom, špekulantskom, sarafskom poslu, kako se to vidi iz jednog dokumenta koji je povod ovom članku.

Jevreji trgovci, za razliku od Srba, imali su dobre trgovačke veze sa Evropom, potrebni kapital za uvoz robe (pretežno tekstilne), pa nije čudno što je sve češće dolazilo do sukoba sa trgovcima Srbima, koji su se osećali ugroženi. Srbi traže zaštitu od vlasti, pre svega od Miloša Obrenovića. Do delimičnog sređivanja odnosa u okvirima pojedinih esnafa dovešće *Uredba o esnafima* iz 1847. Najznačajniji korak bila je opšta podela na esnafske i nesnafske zanate i trgovine. Pedesetih godina, u *trgovački esnaf* bili su svrstani botadžije, bakali i lončari, dok su u *zanatskom esnafu* bili svi ostali osim magazindžija i mehاندžija (kafedžija).

Krajem 1860. godine, Upraviteljstvo varoši Beograda odlučilo je da sačini popis svih zanatlija na teritoriji varoši, pa se raspisom obratilo esnafima da joj dostave popise zanatlija, svojih članova po esnafima, do 15. januara 1861. godine.³ Prikupljanje ovih popisa, spiskova zanatlija u esnafima, nije teklo onako kako su to želeli u Upravi varoši. Posao se preneo i na naredni mesec, pa ni do tada nisu

¹ Dr Tihomir Đorđević, *Arhivska građa za zanate i esnafe u Srbiji od Drugog ustanka do Esnafske uredbe 1847. godine*, Beograd 1925; dr Branko Peruničić, *Uprava varoši Beograda 1820—1912*, Muzej grada Beograda, Beograd 1970, 423—466.

² Dr Nikola Vučo, *Beogradske esnafi u devetnaestom veku*, Godišnjak Muzeja grada Beograda, knj. III, Beograd 1956.

³ Istorijski arhiv Beograda, UG Beograda — 1961, kut. 545, br. 302.

svi esnafi dostavili popise svog članstva. Do 6. februara 1861. godine prikupljeno je 36 esnafskih spiskova. Ove spiskove publikovao je Branko Peruničić u knjizi *Uprava varoši Beograda 1820—1912*,⁴ i za nas oni imaju izuzetan značaj jer nam pružaju mogućnost da među više od 1.300 evidentiranih zanatlija izdvojimo i manji broj Jevreja. Dok se u pojedinim zanatima nađu po jedan-dva Jevrejina, desetak u esnafu kazandžijskom, puškarskom, kantardžijskom i tenečadžijskom (vodio se kao jedan esnaf), u popisu Esnafa boltadžijskog (dučandžijskog) pored 117 Srba, Cincara i drugih, spisku je pridodat i poseban popis Jevreja članova Esnafa boltadžijskog. Na ovom popisu nalaze se imena 43 trgovca, svi iz Kvarta dorćolskog. Da ovaj popis nikoliko nije obuhvatio sve Jevreje trgovce ukazuje nam dokument koji smo pomenuli u uvodu ovog članka. U istorijskom arhivu Beograda, građi Uprave varoši Beograda,⁵ našli smo na dopis Jevrejske opštine u Beogradu upućen Upraviteljstvu varoši Beograda.

Beogradski Jevreji, zanatlije svih profila, članovi esnafa, blagovremeno su bili obavешteni o raspisu Uprave varoši Beograda kojim je tražen popis zanatlija i esnafa, pa su pohitali da u pojedine esnafe upišu sve one koji su se bavili zanatom, ili imali nameru da se zanatu posvete, a nisu bili u njih primljeni. Zato Jevrejska opština u Beogradu podnosi molbu Upravi varoši Beograda da u »knjige esnafske« upiše 90 novih članova, zanatlija, trgovaca beogradskih Jevreja. U molbi traže:

»Budući da po najnovijem Dodatku k' Uredbi o esnafima moraju svake struke kakvu radnju upražnjavajuća lica, biti u Knjige esnafske kao članovi zapisani, to Opština naša poznavajući imenovana lica kao časna i poštena, pritom od više godina trgovačku radnju upražnjavajući, ta su lica sledeća:

1. Leon N. Koen	trgovac	24. Hananel Baruh	„
2. Moše B. Jakov	„	25. Nahman B. Moše	„
3. Izak Av. Albala	„kezas	26. Semaja D. Albahari	„
4. Nahman Av. Koen	„	27. Samuel H. Alvu	„
5. Gazef D. Aladžem	„	28. Elias S. Koen	„saraf
6. Samuel Av. Suzin	boltadžija	29. Johanan B. Haim	„
7. David Av. Medina	„	30. Avram Ja. Koen	„
8. Jakov S. Mešulam	„	31. Mordohaj D. Halfon	„saraf
9. Isak Mevorah	„	32. Šabetaj G. Koen	„
10. Juda Av. Medina	„	33. Jozef J. Lidži	„
11. Samuel H. Koen	„	34. Menahem B. Avram	„
12. Avram M. Demajo	„	35. Samuel Haim	„
13. Moše I. Anaf	„	36. Benjamin M. Amar	„
14. Kuču H. Koen	„	37. Jahiel D. Russo	„trgovac
15. Gavril L. Konfinu	„	38. Jozef M. Kalderon	„
16. Izak S. Amar	„	39. David S. Azriel	„špekulant
17. Edada Ja. Buli	„	40. Avram B. Ozer	„
18. Moše Madlijah	„	41. Isak Ja. Elias	„
19. Elias M. Konortić	„	42. Elias B. Avram	„
20. David B. Ruso	„špekulant	43. Refael M. Katalan	„
21. Azriel B. Haim	„	44. Moše R. Fahri	„
22. Avram Bencion	boltadžija	45. Isak S. Albahari	„
23. Samuel I. Anaf	„	46. Isak S. Azriel	„

⁴ Isto, pod 1.

⁵ Istorijski arhiv Beograda. UG Beograda — 1861, kut. 550.

312 U. Rajčević

47. Jakov Debull	..	69. Mair Av. Koen	..
48. Isak D. Emanuel	..	70. Jozef S. Levi	..
49. Jakov D. Asael	..	71. Samuel Ja. Adanja	trgovac
50. Izrael D. Albahari	..	72. Kalmi I. Almul	..
51. David M. Amar	..	73. Celebon M. Salom	.. saraf
52. Izak Lidži	..	74. Avram Macliah	špekulant
53. Haim Av. Konfinu	..	75. Salamon I. Adanja	..
54. Jakov B. Samuel	..	76. Eliezer D. Albahari	trgovac
55. Efraim N. Koen	..	77. Jakov Eliša	..
56. Moše I. Farhi	..	78. Avram Talvi	..
57. Jakov M. Hazan	..	79. Isak Av. Levi	..
58. Rafael S. Azržel	..	80. Avram Romanu	..
59. Elkana Levi	..	81. Moše Mevorah	.. saraf
60. Samuel B. Mordehaj	..	82. Azržel Meravoh	špekulant
61. David B. Mordehaj	špekulant	83. Avram I. Adanja	trgovac
62. Samuel Av. Hason	..	84. Jakov I. Farhi	..
63. Jakov Ozemu	..	85. Juda Av. Koen	..
64. Mordehaj Ja. Ozemu	magazindžija	86. Aslan Džirasi	..
65. Sabitaj M. Levi	špekulant	87. Jakov Av. Koen	..
66. Moše I. Alkalaj	..	88. Januel Aslan Levi	..
67. Eliazer Konfinu	..	89. Haim Av. Suzin	..
68. Salamon I. Koen	..	90. Avram N. Eskcnazi	špekulant ⁶

Svoj dopis Upraviteljstvu varoši, Opština Jevrejska završava molbom da predložene svoje članove upiše u Knjige esnafa trgovačkog, napominjući da će oni plaćiti propisanu taksu. Opština ne propušta priliku da podseti Upraviteljstvo na »čestno povernenje i poslušnost« onih za koje mole da ih prime u određene esnafe.

Molbu su 22. decembra 1860. godine potpisali opštinar, ugledni građani Jevrejske opštine, Moša Ruso (*nečitko*), Avram Suzin, Moreno Korortić, Moša S. (*nečitko*), David Haim, David M. Amar, Mošu Eškenazi, Azriel B. Haim, Samuel S. Koen, Jakov M. Koen, Moša Kalderon, Gavril Koen, Jakov Buli, Moša A. Ozer, i Salomon J. Koen.⁷

Uprava varoši šalje molbu Primiriteljnom sudu da istu ispita i podnese izveštaj »kakvog su karaktera potpisani, i dali su se istim, tamo označenim, trgovinama zanimali«.

Uz pomenuta akta nije priložen izveštaj Primiriteljnog suda, ne znamo ni da li ga je bilo, a Uprava varoši nije postupila po molbi Jevrejske opštine, ne bar onako kako su potpisnici molbe očekivali. Uz pomenuti dokument priložena je i primedba nadležnog lica iz Uprave varoši kojom se sugeriše Jevrejskoj opštini da sva u molbi pomenuta lica redovnim putem, i po zakonu, ostvare članstvo u pojedinim esnafima.

Za nas je interesantno i pažnje vredno saznanje da se pored šezdesetak redovnih članova Esnafa u Beogradu 1861. godine pojavljuje i novih 90 lica, zanatlija, pretežno trgovaca, koji se bave svojim zanatom i žele da ostvare članstvo u staleškoj

⁶ Isto, pod 5.

⁷ Isto.

organizaciji. Kako se kod većine imena pomenutih zanatlija, trgovaca, navodi i srednje slovo, početno slovo imena njihovog oca, moguće je zaključiti da su to najčešće bili sinovi trgovaca sa već stečenim ugledom (proveriti u priloženom zvaničnom Popisu članova Esnafa boltadžijskog Jevreja ovdašnjih), odnosno bliži ili dalji rođaci, saplemenici.

Na kraju, vratimo se još jednom na napred iznet podatak. Popisom Esnafa i članova iz 1861. godine evidentirano je više od 1.300 zanatlija u Beogradu, pa prema tome konstatujemo da preko 10 posto svih zanatlija u Beogradu čine zanatlije Jevreji, skoncentrisani u trgovački i njemu bliske esnafe. To su impozantne cifre za Beograd koji po statistici iz 1860. godine ima ukupno 24.118 duša.⁸

PRILOG

»SPISAK ČLANOVA ESNAFA BOLTADŽISKOG JEVREJA OVDAŠNJI

1 Avram Juda Suzin	23 Ozer A. Russo
2 Israil Juda Suzin	24 Avram O. Russo
3 Jakov Avram Suzin	25 Haim M. Russo
4 Haim Davičo	26 Nisim Jozef Jakov Pardo
5 David Haim	27 Ozer B. Nakman
6 Mojsej B. Jelijas	28 Moša B. Nakman
7 Mojsej Kalderon	29 Jokanan B. Hajm
8 Sadik Majstorović	30 Jakov Macilijak
9 Jakov Majer Kojen	31 Avram B. Hajm
10 Avram Mordohaim Suzin	32 Moša Juda Suzzin
11 Samuil Kalfon	33 Haim Alardo nemecki podanik
12 Salamon S. Kojen	34 Jeliša Sa'omon Kojen
13 Samuil S. Kojen	35 Mojsej Avram Ozer
14 Samol D. Amar	36 Ruben Isak Farki
15 Menakajm D. Amar	37 Jozef Isak Farki
16 David Samujel Amar	38 Jakov Isak Farki
17 Jomua Kojen	39 Jozef A. Russo
18 Salomon Jakov Kojen	40 Juda Bakar Haim Koen
19 Haim Russo	41 Samojel Kalen Kojen
20 Avram M. Farki	42 Salomon Isak Amar
21 Isak B. Josif	43 Samoil Isak Amar.
22 Moša A. Russo	

⁸ Istorijski arhiv Beograda, UG Beograda — 1861, Statistički podaci o Beogradu po opštinama i sumarni, kut. 550.

314 U. Rajčević

MA Uglješa RAJČEVIĆ

S u m m a r y

THE BELGRADE JEWISH COMMUNITY AND ITS REQUEST TO THE
BELGRADE TOWN COUNCIL FOR THE ACCEPTANCE OF SOME OF
ITS MEMBERS INTO THE MERCHANT'S GUILD

Within the context of the research of the Belgrade economic life in XIX century, i.e. the development of the craftsmanship and organized guilds, the author has selected and analysed this document — the request of the Belgrade Jewish Community submitted to the Belgrade Town Council for the acceptance of its 90 members into the merchant's guild. This request was instigated by the order of the Belgrade Town Council (1860/1861) for the creation of the registers of the guilds' members. About 60 Jewish craftsmen and merchants were already registered into various guilds but the Jewish community has in this request listed 90 more, noting down all the pertinent data, thus enabling us to estimate the extent of the Jewish participation in Belgrade economy and commerce in the second half of the last century.

Beside quoting the relevant data on commercial activities the complete list of the proposed Jewish community members is also given.